

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YÛNUS EMRE'DEN MEHMET ÂKİF'E ŞİİR
ÖZEL SAYISI
YIL 7, ARALIK 2021

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

Atatürk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Erzurum/TÜRKİYE
mtorenek@atauni.edu.tr

ORCID

**KENDİ ŞİİRLERİNE ELEŞTİREL
BAKIŞIN KÜÇÜK BİR ÖRNEĞİ
ÜZERİNDEN YUNUS EMRE İLE
MEHMET ÂKİF**

YUNUS EMRE AND MEHMET AKIF
ON A SMALL EXAMPLE OF
CRITICAL LOOK AT THEIR OWN
POEMS

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 29.11.2021
Kabul Tarihi: 28.12.2021
Yayımlanma Tarihi: 31.12.2021

Article Information: Research Article
Received Date: 29.11.2021
Accepted Date: 28.12.2021
Date Published: 31.12.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Törenek, Mehmet, "Kendi Şiirlerine Eleştirek Bakışın Küçük Bir Örneği Üzerinden Yunus Emre ile Mehmet Âkif", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yûnus Emre'den Mehmed Âkife Şiir Özel Sayısı, Aralık 2021, s. 45-56.

Torenek, Mehmet, "Yunus Emre and Mehmet Akif on a Small Example of a Critical Look at Their Own Poems", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Special Issue of Yunus Emre to Mehmed Akif, December 2021, p. 45-56.

10.28981/hikmet.1030113

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YUNUS EMRE'DEN MEHMET ÂKİF'E ŞİİR
ÖZEL SAYISI
YIL 7, ARALIK 2021

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

**KENDİ ŞİİRLERİNE ELEŞTİREL BAKIŞIN KÜÇÜK BİR ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN
YUNUS EMRE İLE MEHMET ÂKİF**

YUNUS EMRE AND MEHMET AKIF ON A SMALL EXAMPLE OF A CRITICAL LOOK
AT THEIR OWN POEMS

ÖZ

Yunus Emre ve Mehmet Âkif halkımızın da çok sevdiği iki büyük şairimizdir. Yunus Emre'nin şiirleri asırlar içerisinde her kesimden insanın dilinde varlığını sürdürmüş, Allah sevgisi, öte kaygısı bu şiirlerle dile getirilmeye çalışılmıştır. Mehmet Âkif de yaşadığı dönemin, Meşrutiyet yıllarının odağında toplumun her türden problemini şiirine taşımış, imanını, heyecanını şiirlerine aksettirmiş biridir. İkisinin şiirde ortak noktası halkın dilince söylemeleri ve imanî meseleleri dile getirmeleridir. Bir diğer nokta ise yazdıkları şiirler üzerinden eleştirel bir kaygı taşımalarıdır. Yunus Emre, kendisiyle ilgili menkıbelerden birinde şiirlerini hakikat adına elden geçiren bir Molla Kasım'dan söz eder. Mehmet Âkif ise Asım şiirinin kahramanlarından olan Köse İmam üzerinden şiirine eleştiriler getirir. Bu yazı bu ortaklık üzerinden Mehmet Âkif'in neden şiirini eleştirme ihtiyacı duyduğu üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Molla Kasım, Mehmet Âkif, Köse İmam, Eleştiri.

ABSTRACT

Yunus Emre and Mehmet Akif are our two great poets who are also loved by our people. Yunus Emre's poems have continued to exist in the language of people from all walks of life over the centuries, and the love of God and his concern for the beyond have been tried to be expressed through these poems. Mehmet Âkif is also a person who brought all kinds of problems of the society into his poetry, reflecting his faith and excitement in his poems, which was the focus of the period he lived in, the years of the Constitutional Monarchy. The common point of the two of them in poetry is that they speak in the language of the people and express the issues of faith. Another point is that they have a critical concern over the poems they wrote. In one of the legends about him, Yunus Emre talks about a Molla Kasım who reworked his poems for the sake of truth. Mehmet Akif, on the other hand, criticizes his poetry through Köse İmam, one of the heroes of Asım's poetry. This article focuses on why Mehmet Akif felt the need to criticize his poetry through this partnership.

Keywords: Yunus Emre, Molla Kasım, Mehmet Akif, Kose Imam, Critic.

Yunus Emre ve Mehmet Âkif şiirimizin köşe taşları olduğu kadar halkımızın da en çok sevdiği iki şairdir. Yunus şiirleri asırlar içerisinde her kesimden insanın dilinde varlığını sürdürmüş, Allah sevgisi, öte kaygısı bu şiirlerle dile getirilmeye çalışılmıştır. O, şiirlerini Türkçenin en saf, en yalın haliyle söylemiş, bugün kimi kelimeleri kullanımdan düşmüş olsa dahi, birçoğu hâlâ en güzel ifadenin örnekleri olarak dillerde yaşamaktadır. Böylece o coşkusunu, imanının heyecanını, Allah aşkını, varlık- yokluk meselesini ve öte kaygısını bu Türkçeyle dile getirirken Türkçeyi de ana sütü kıvamında yaşatmasını bilmıştır.

Mehmet Âkif de yaşadığı dönemin, Meşrutiyet yıllarının odağında toplumun her türden problemini şiirine taşımış, imanını, heyecanını şiirlerine aksettirmiş, genelde manzum hikâye formunda kaleme aldığı şiirlerle uyarılarda bulunmuş, öğütler vermiş, olumsuzluklar, özünü yitirmeler karşısında öfkelenmiş, bu hale düşüşün nedenlerini sıralamış, çareler göstermiştir. Bu nedenle kimi mısraları cami kürsülerinde, konuşma ortamlarında sözü bağlayıcı ifadeler olmuş, milli heyecanların coşkusu onun şiirleriyle, onun diliyle sokağa, her sohbet ortamına taşınmıştır. O, şiirlerinde bazen doğrudan, bazen de özellikle uzun şiirlerinde tanıdığı, çevresinden değer verdiği kişileri şiirlerine bir şekilde büyük, dost, çilekeş, diğerkâm, güngörmüş özellikleriyle taşıırken onların diliyle düşüncelerini verme yoluna gitmiş, sözü daha bir kıymetlendirmeyi tercih etmiştir.

Bu ilgi ve sevgi bu şairleri acaba ne ölçüde memnun etmiş veya şiirleriyle söylemek istediklerinin ne kadarını söyleyebilmişlerdir. Aslında eleştirinin konusu olan böyle bir bakış, birçok şairin zihin dünyasında hep yaşamıştır ama eserine, şiirine bu kaygı pek yansımamıştır. Yunus'un da şiirlerinde böyle bir söylemle karşılaşmayız. Ancak onunla ilgili menkıbelerde var olan bir beyit, şair açısından bir otokontrolün varlığını bize sanki duyurmaktadır.

“Derviş Yunus bu sözi eğri büğrü söyleme

Seni sigaya çeken bir Molla Kasım gelür.” (Yunus Emre, 1972:24)

Türkçenin büyük şairi, şiirleri yanında etrafında oluşan menkıbeleriyle de gönüllere taht kurmuştur. Anadolu insanının bir özelliği olarak sevdiği insanı yüceltme, onu gönüllerde yaşatmanın yolu efsaneleştirme, menkıbeleriyle zenginleştirmedir. Yunus'la ilgili de anlatılan birçok menkıbe vardır. Bunlar içerisinde özellikle bu mısranın vücut verdiği Molla Kasım'ın Yunus'un şiirlerini hakikat ve şeriat adına elden geçirmesi şeklinde anlatılanı ilginçtir. Hem bir eleştiri örneği olarak dikkatleri çekmekte, hem de Anadolu irfanının, hakikate uygun yaşamının bir tarafını temsil etmektedir.

Molla Kasım kimdir. Gerçekte böyle biri yaşamış mıdır, bilmiyoruz. Yaşamışsa Yunus'un şiirlerini hangi kriterler üzerinden eleştiriye tabi tuttu. Bu da bilinmemektedir. Ancak böyle birinin varlığı, anlatılması Yunus'un sade Türkçesini, sevilen şiirlerini yaşatan, onları ayıklayan oluşuyla sanki bir büyük hizmeti yapmış, Yunus'u muamma söylemekten alıkoymuştur. Onu var

gösteren beyit de bu noktada anlamlıdır. Sanki Yunus'u ölçülü söylemeye, güzel söylemeye yönlendiren bu estetik kaygı, her şeyin sözlü gelenekle halledildiği bir ortamda söyleyeni bir şekilde ölçülü olmaya zorlamakta, sanatçıyı kendi içinde disipline eden bir söz söyleme gücünü pekiştirmektedir.

Bu nedenle eleştiriden söz ederken sanatçıyı bir şekilde kendi içinde sorgulamaya iten, bir iç eleştiriyi duyuran tavidir Molla Kasımlık. Eleştirel yaklaşımlarda birçok sanatçı için kendini kontrole tabi tutma, estetik endişeleri göz ardı etmeme yaklaşımıdır. Örneğin Yunus'u birçok eserinde işleyen Oflazoğlu, bu menkıbeyi, "kendi kendini uyaran, geleceği, yarınları düşünen, eserini sonsuzluğa göre hazırlayan bir ozanla karşı karşıyayız burada, örnek bir sanatçıyla" şeklinde yorumlar. (Oflazoğlu, 2001:38)

Mehmet Âkif'in yaşlı, güngörmüş kişilerinden olan Köse İmam üzerinde düşünürken *Asım*'da onun şairi eleştirmesi dikkatimi çekti. Köse İmam, Mehmet Âkif'in iki şiirinin kahramanıdır. Bu şiirlerde Âkif onu gördükleri, yaşadıkları üzerinden konuşturur. Köse İmam başından geçenleri anlatır, karşılaştığı sosyal problemleri hikâye eder, uyarılarda bulunur ve bir de Abdülhamid yönetimine eleştiriler getirir.

"Köse İmam" adını taşıyan ve *Safahat I*'de yer alan şiirde o bir mahalle imamıdır. Şiir, "Kardeşim Ali Şevki Efendi Hoca'ya" ithafını taşır. Ali Şevki Efendi ile ilgili bilgimiz pek fazla değildir. Şairin ifadelerinden ve *Asım*'daki bilgilerden hareketle şairden yaşça büyüktür, baba dostudur, babanın öğrencisi olmuş, ondan ders okumuştur. Şiirde onu "İlmi az, görgüsü çok, fıtratı yüksek bir imam" diye tanıtır. Vaktiyle onu kendisine babası tanıtmıştır ve şiir, işte bu "üç senedir" görmediği koca insanı ziyarete gidişini anlatan mısralarla başlar.

"Köse İmam" şiirinde ziyaret eden şair-bendir. Karşılımlar, ziyafetler, sohbetler devam ederken kapı çalınır. Gelen mahalleden bir komşu kadındır. İsrarla imamı çağırınca kapıya çıkar ve kadın ona yaşadıklarını anlatır. Kocasından dövmüş, boşanmak istenmiştir. Üç çocuk annesi olduğu da özellikle verilir. İmam onu teselli eder, sonra mahallenin bekçisinden kadının kocasını getirmesini ister.

Şair, Köse İmam'a onun şahit olduğu bir olay olarak geçimsizliği, kadına şiddeti ve çok evliliği anlattırır. Kadın üstüne evlenmesine itiraz edince kavga çıkmış, o da hem dövmüş hem de boşamak istediğini söylemiştir. İmam, adının İhsan bey olduğunu öğrendiğimiz mahalleliye niye dövüyorsun deyince de, şeriatin dörde kadar evlenmeye izin verdiğini söylemiştir.

–Boşamaz? Amma da yaptın! Ya şerîat ne için
Bize evlenmeyi tâ dörde kadar emr etsin?
İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette?
Boşamışsam canım ister boşarım elbette.

İşte meydana Kitap! Hem alırız, hem boşarız!” (Ersoy, 2006: 115-116)¹

Üstelik ‘hürriyet devri’ gelmiştir. Kitap da ortadadır. Şeriat dörde kadar izin vermiştir. İman, onun bu sözleri üzerine camiye gelmeyen, ayık gezmeyen, kimseye bir hayrı olmayan nitelikleriyle onu itham eder. Sonra hani servet, hani sıhhat çıkışıyla mantıklı olmaya davet eder. Dinin emrinin böyle olmadığını, hatta kadının ev işlerini yapma konusunda hiçbir zaman zorlanamayacağını söyler. Sonunda imam karşısında susar ve imam karısını yanına katarak evlerine gönderir.

Anlattığı hikâye üzerinden de terbiyemizin bozukluğundan, işlenen bireysel ve toplumsal suçların hep ‘şeriat’e bağlanışından yakınır, cehaletin bütün bunların sebebi olduğunu söyler.

“Dinledin, gördün a oğlum. Ne bozuk terbiyemiz!

Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz.

Şu bizim halkı uyandırmadadır varsa felâh;

Hangi bir millete baksan uyanık... Çünkü: Sabah!

Hele bîcâre şerîatle nasıl oynanıyor!

Müslümanlık bu mu yâhû? diye insan yanıyor.” (s.117)

Şair, şiirin sonunda imamı niye konuştuğunu ise,

“Bana sor memleketin hâlini ben söyleyeyim:

Bir imam çünkü, bilir evleri... Hâ bir de, hekim.” (s.117)

sözleriyle açıklığa kavuşturur. Böylece ailenin içine düştüğü drama dikkat çeker. Şiirin sonunda da uyarı ve öğütler gelir;

“Bu cehâlet yürümez; asra bakın: Asr-ı ulûm!

Başlasın terbiyeniz, ailelerden oğlum.

Şâde hürriyyeti i'lân ile bir şey çıkmaz;

Fikr-i hürriyyeti hazm ettiriniz halka biraz.” (s.118) der.

Meşrutiyet sonrası günlerde yazılan şiirde şair, hürriyeti ilânın yeterli olmayacağını, “fikr-i hürriyyeti” hazmettirmenin gerekliliğini de söyler. Kısacası şiir Köse İmam’ın diliyle kurulmuştur.

Asım’da ise, diyaloglar üzerine kurulu bu şiirin asıl kahramanlarından biridir Köse İmam. Nükteler, hicivler, hikâyeler, yakınmalarla şiir sürerken dönemin ve geçmişin birçok meselesi de şiire taşınmış olur. Şiir tıpkı “Köse İmam” gibi bir ziyaretle başlar ve bu sefer ziyaret eden Köse İmam’dır,

¹ Alıntılar bu baskıdandır.

karşılamanın da Hocazâde. Âkif Hocazâde olarak vardır şiirde. Zaten kitabın başında da bir tiyatro eseri gibi kişilerin kim olduğu verilir.

Şiire karşılama, şakalaşmalar, hürmet ifadeleri ve takılmalarla girilir. Bu samimiyetin, yakınlığın ve teklifsizliğin bir yansımasıdır. Örneğin daha şiirin başlarında baba dostunun elini öpmek ister, vermez. Hocazâde de;

“Bütün İstanbul'un ağzında gezen elleriniz,
Bize nâz etmese olmaz mı efendim? Veriniz.” (s.339) der.

Şair bu samimiyet ortamında dilin nezaket ve iğneleyici özelliklerini öne çıkarır. Şair gerekli hürmeti gösterse de Köse İmam, hocasının oğlunu bir hayli hırpalır. Hocazâde de altta kalır değildir pek. Aslında şairin niyeti de karşılıklı konuşmalarda dilin zengin ifade özelliklerini sergilemedir diyebiliriz:

–Neydi rahmetlide, lâkin, o temizlik, vay vay!
Azıcık benzemiş olsaydı ya mahdûmu da...

–Ay?

Şu babamdan nerem eksik, hadi, göster bakayım?

–Ama hiddetleneceksen ne suyum var, ne sayım?
Yok, eğer mum gibi dosdoğru cevâb istersen:

Babanın kestiği tırnak bile olmazsın sen.

–Ne nezâketli beyan: Hay gidi mum, tıpkı odun!

–Böyle hiddetlenecektin, neye râzı oldun?

–Oldum amma bu kadar doğrunun olmaz ki tadı...

«Selâmun aleyküm behey kör kadı!» (s.340-341)

Köse İmam bir büyük, bir dost, bir yol gösterici, sözünü sakınmaz bir insan olarak vardır şiirde. Şakalaşmalar ve hürmet ortamında şaire şaka yollu kendini ilme vermek hususunda babasına benzemediğini söyler. Babasının “ilme vakfettiği dirsek” eli senedir. Ama oğul? “Biz de az çok pala sürttük” dese de, yeterli görmez. “zât-ı devletleri, lâkin azıcık çöplendi” ifadesiyle kinayeli olarak hem gerçeğini söyler hem de azımsar. Var olan ilim azdır ve onu da işte o babadan, onun “himmet” ile elde etmiştir.

“Hani kırk altı yılın eldeki mahsûlünden?

Hangi bir fende teâlî edebildin, evlât?

Hangi san'atte rûsûhun göze çarpar? Anlat!

Ulemâdan mı sayıldın? Fukahâdan mı?

–Hayır.

–Ya siyâsî mi nedin? Kendine bir meslek ayır.

–Şâirim.

هكمت - Hikmet - ٤٦

–Olmaz olaydın: O ne yüzler karası!

Bence dünyâdaki işsizlerin en maskarası.

–Af edersin onu!

–İmkânı yok etmem, ne demek!

Şi're meslek diye, oğlum, verilir miydi emek?" (s.343)

Köse İmam'a göre Hocasade "çok sözlü" biridir. "üç satır"lık ilmiyle geçinir. Tuttuğu belli bir iş bulunmamaktadır. Şairim deyince de şair mi "yüzler karası" diye çıkışır. Çünkü ona göre şair, işsizlerin en maskarasıdır. Kimilerinin de Mevlidçi, bid'atçı, Baytar dediğini söyler. Bunlarla da yetinmez "züppe" sıfatını yapıştırır. Bunu terminolojideki anlamından daha çok babaya, hoca rahmetliye benzememesi yüzünden kullanır. Hatta babanın kestiği tırnak bile olamazsın der. Dolayısıyla İmam, Hocasade'yi "tekdir" eder, "tahkir" eder, küçümser, bir hayli hırpalar.

"Sana şâir diyen, oğlum, seni gördüm yalnız:

Kimi mevlidci diyor...

–Âh olabilsem, nerde!

Yetişilmez ki: Süleyman Dede yükseklerde.

–Kimi bid'atçı diyor... Duyduğum en çok bunlar.

–Daha var mıydı, İmam?

–Var ya, unuttum: Baytar.

—Keşke baytarlık edeydim...

–Yine et mümkünse.

–Yapamam.

–Belki yapardın be...

–Unuttum, be Köse!

–Keşke zihninde kalaymış, ne kadar lâzım mış;

Beni dinler misin evlâd? Yine kabilsen çalış:

Çünkü bir tecrübe etsen senin aklın da yatar,

Bize insan hekiminden daha lâzım baytar." (s.344-345)

Asım parça parça yazılıp ardından kitaplaştırılmış bir şiirdir. Bu şiir yazıldığı zaman Mehmet Âkif geride beş kitaplık bir şiir yekûnu bırakmıştır. Bu şiirler sevilmiş, takdir edilmiş, şairine bir tanınırlık da kazandırmıştır. Yine o bu şiirlerinde içinde yaşadığı toplumun yoksulluğunu, sefaletini, özellikle çaresiz, kimsesiz kalmış kadınları, çocukları konu edinmiş, ahlâk noktasında çöküşü, dinden uzaklaşmışlığı, dinin hükümlerinin yerine getirilmeyişin, geri kalmışlığımızı ve savaşların ortaya çıkardığı fecaatleri sıralamıştır. Peki Âkif

kendi şiirinde kendini niye bu şekilde hicvettirir. Köse İmam, Âkif'in Molla Kasım'ı mıdır? Yazdıkları karşısında kendini bir sorgulaması mıdır? Bunu "iç burkan cinsten" bir aşığılama olarak değerlendirenler de vardır.(Çavdar, 2018:8) Bunca şiir toplumun bir derdine deva olamamış, bir şeyleri değiştirmeyi başaramamış, bir umut ortamı yeşertememiştir. Bu karamsarlığın verdiği bir hesaplaşma mı? Orhan Okay hoca Köse İmam'ın şairin bedbin tarafını temsil ettiğinden söz eder.(Okay, 1989:108) Önceki şiirlerinde olduğu gibi bu şiirde de yer yer şairin bedbinlikleriyle karşı karşıya kalırız. Hatta şiirin sonraki sayfalarında anlatılan toplum tablosu bu türden birçok karamsarlıkla doludur. Hem kendi anlatır hem de Köse'ye anlattırır.

Âkif bu sözlerin ardından Köse İmam'a geleneksel şiirin, divan şiirinin eleştirisini de yaptırır. Köse İmam, Divan şiirinin özellikle kasidelerini dalkavukluk olarak niteler ve karşı çıkar. Namık Kemal'le başlayan Divan şiiri eleştirilerinin bir diğer kısa örneğidir bu. Şiirin yazıldığı Meşrutiyet yıllarında bu edebiyat ömrünü tamamlamış olduğu halde Mehmet Âkif, Köse İmam üzerinden, toplumsal faydayı önemseyen bir şair olarak, çıkarıcı, müdahanececi bu tavrı yerer. Gazellerde öne çıkan meyhane, şarap mazmunlarının tasavvufi sembollere dönüştürülerek şiirde bir şevk ve neşe ortamı olarak kurulmasını eleştirir. Zaten Köse de bu ifadelerin sonrasında Attar'ı ve Sadi'yi sevdiğini söyler. Âkif de sevmektedir onları, yani hikmeti, yani hikâyeyi, yani öğüdü...

Peki, Mehmet Âkif'in aradığı asıl şiir bu mudur? Bir şair olarak şiir geleneğini neden toptan yargılar. Yahut Âkif, şiirlerinde hoşlanmadığı değerlendirmeleri şiirlerinin kahramanlarına mı yaptırır. Örneğin *Süleymaniye Kürsüsünde* şiirinde de hem klasik şiiri hem de Servet-i Fünun edebiyatını, Fikret'i Abdürreşid İbrahim Efendi'ye eleştirir. Köse İmam'ın hem şiiri hırpalamasından hoşlanmaz hem de onu söyletir.

"-Ama pek hırpaladın şi'ri...

-Evet, hırpaladım:

Çünkü merkep değilim, ben de mürekkep yaladım,
Ben de târîh okudum; âlemi az çok bilirim.
'Şuarâ' dendi mi, birdenbire oynar sinirim.
İyi gün dostu herifler, o ne yardakçı gürûh,
O ne müstekreh adamlar! Hani bakmak mekrûh.
Dalkavukluktaki idmanları sermâyeleri...
Onlar azdırdı, evet, başlıca pespâyeleri.
Bu sıkılmazlara 'medh et!' diye, mangır sunarak,
Ne erâzil adam olmuş, oku târihi de bak!
Edebiyyâta edepsizliği onlar soktu,

Yoksa, din perdesi altında bu isyan yoktu:
Sürdüler Türk'e 'tasavvuf' diye olgun şırayı;
Muttasıl şimdi 'hakikat' kusuyor Sıdkı Dayı!
Bu cihan boş, yalnız bir rakı hak, bir de şarab;
Kible: Tezgâh başı, meyhâneci oğlan: Mihrâb.
Git o 'dîvan' mı ne karn'ağrısıdır, aç da onu,
Kokla bir kerre, kokar mis gibi 'Sandıkburnu!'
Beni söyletme neler var daha!

–Tekmilleyiver...

Sâde pek sövme ki, Peygamberimiz şî'ri sever.
–Vâkiâ 'inne mine's-şî'ri...' büyük bir ni'met;
Dikkat etsen: Yine sevdikleri, lâkin, hikmet
Ben ki Attâr ile Sa'dî'yi okur, hem severim;
Başka vâdîleri tutmuşlara ancak söverim." (s.343-344)

Molla Kasım Yunus hikâyesini zenginleştiren bir kişilik olduğu gibi, Köse İmam da Akif'in şiirini çok sesli yapar. Yunus şiiriyle ilgili birçok değerlendirmede Molla Kasım'a göndermede bulunulur. Örneğin Yunus'u işleyen tiyatro eserlerinde Molla Kasım bazen servetin, zenginliğin temsilcisi olur, bazen çıkarıcı kişiliğin. Onu Yunus'un karalığı yaparak eserini zenginleştirenler de vardır. Kimi onu nefis olarak almış, kimi Yunus'un çevresinde yer alan çıkarıcı bir kişi olarak işlemiş, kimi de anlaşılmasız sözler söyleyen, şairi sıygaya çeken bir kadı olarak. Necip Fazıl'da o, söyledikleri anlaşılmayan Yunus'u şikâyet eden köylüler adına sorgulayıcıdır.(Kısakürek, 1969) Recep Bilginer ise (2001) zenginlerle iş tutan, servetin ve baskının temsilcisi konumunda olan Halil Ağa'nın yanında beliren bir Molla olarak yaşatır. Yunus halkın, sokağın adamı olmuş, onların dilince konuşmaktadır. Yunus, bilgiden, aşktan, söz ederken Molla öfkeyi, cezalandırmayı temsil eder. Böylece sevginin temsilcisi olmuş, halkın sevgisini kazanmış Yunus'u Molla ile cezalandırmak ister. Molla da Halil Ağa'nın yanında, şiirlerin yazılı olduğu defterin sayfalarını birer birer kopararak Halil Ağa'ya verip yaktırır. Sepetçioğlu'nda ise Molla Kasım köyüne dönen Yunus'un karşısına çıkarak kendini köyüne çağıran köylülerin vermeyi düşündükleri işi kendisine vermesini ister Yunus'tan. Böylece çıkarıyla hareket eden, bu nedenle Yunus'u yalancılıkla suçlayan, onu yargılamaya kalkan biridir. Her dediğine karşı çıkan Molla'ya sonunda sen kimsin deyince Kasım, beni tanımıyor musun, öyleyse dön arkana bak, der. Döner, ayna vardır ve aynada gördüğü kendisidir. "Kasım sen benim karalığım mısın" sözüyle perde kapanır.(Sepetçioğlu, 2004:57) Böylece Yunus hep iyinin, güzelin temsilcisi, halkın sevgisini kazanmış biri,

Molla ise onun karşısı olur. Haliyle Molla tipi Yunus oyunlarını zenginleştiren bir olumsuz tip olarak işlenmiştir.

Mehmet Âkif'te ise Köse İmam, şairin şiirine itiraz edendir. O, şairden nasıl bir şiir istemektedir. Yahut şair hangi tarz şiirlerinden hoşnut değildir. Köse ile karşılıklı hikâyelerle toplumun dertlerine parmak bastıklarına göre bu türden şiirlerde bir beğenilmeme durumu söz konusu değil. Öyleyse Köse İmam, Âkif'in şiirine itiraz eden biri olmaktan çok, Âkif'in divan şiirine dair düşüncelerini dile getirmesi için kullandığı, halkın içinden biri olarak özellikle ailede ortaya çıkan çöküşü, bu toplumsal gerçeği dile getirmek için seçilmiş biridir. Dünle bugün arasındaki farkı, eski dönemle yeni dönemi ele almak için yaşatılmıştır. Yine toplumda görülen bir takım olumsuzlukları, aile facialarını dile getirmek için vardır. Ama bunu sadece bir karşıtlık olarak almak da yeterli midir? Gökçek, "iki kahraman arasındaki görüş ayrılıklarının şairimizin kendi içinde yaşadığı ikiliği yansıttığını" söyler.(Gökçek, 2010B226) Ancak bana göre Köse İmam üzerinden şair hem kabulü hem reddi hem de hoşnutsuzluğunu dile getirir.

Bununla birlikte hayranlığın yanında daha fazlasını bekleme durumu da vardır. Örneğin şiirin başındaki bütün bu takılma ve yakınmalardan sonra Köse İmam asıl konuya gelir. Niye şaire gelmiştir. Köse'nin o gün şairi ziyaretinin nedeni biraz da kendi çaresizliğidir. "Başımın derdi büyük, çâresi yok... Olsa da zor." diye başlar.(s.346) Köse İmam, oğlundan yakınmakta, Hocazade'den yardım istemektedir. Hem toplumun derdi, hem kendi sıkıntıları onu bunaltmaktadır. Hangisinden başlayım, der. Asıl olarak Asım'a öğüt vermesini, artık kendi sözünü dinlemeyen oğlunu, başına bir felaket gelmeden tedip etmesini ister. O, görevi gereği gündelik hayatın en sıradan ve en sıradışı problemlerinin tanığıdır. Yıkılan yuvalar ve çaresizlikler onu üzmemekte, bunalan ruhuna aynı zamanda bir çıkış yolu aramak için şairin kapısını çalmaktadır. Bunun için de oğlundan yakınmaları erteleyerek "Köse İmam"da anlattığı hikâyenin bir benzerini *Asım*'da anlatır. Bu sefer yıkılmakta olan yine bir yuva vardır. Tabii Köse aynı zamanda duygusal insandır. Hikâyeyi dramatik yönüyle anlattıktan sonra ortaya çıkmış olan sefalet tablosu karşısında duygusallaşır.

"Gamsız insanlara eğlence gelirmiş yaşamak;

Yüreğin hisli mi, işkencedesin, tâli'e bak!" (s.351) der.

Bu noktada şairle duygular örtüşür. O da anlattığı birçok sefalet tablosu sonunda duygusallaşır, duygusal bir etki oluşturmayı dener. Şair daha *Safahat*'ın başında kendi şiiri için "Ağlarım, ağlatamam, hissederim, söyleyemem" demez mi? Devamında da "Oku, şâyed sana bir hisli yürek lâzımsa" gelir. Köse İmam'ın eleştirdiği şiirler bu histen yoksun olanlar mı?

Mehmet Âkif, bu güngörmüş, sürgünü yaşamış, senelerdir harap olmuş bu adam üzerinden, kendi yuvasını evin hizmetçisiyle yıkmaya kalkan, kırkıktan sonra azmış bir "mütekaid"i hırpalatırken, konuşma dilinin alaycı, iğneleyici, aşağılayıcı birçok özelliğini de görürüz.

“–Ne aman dinledi, gittikçe, hovardam, ne zaman.
Saç sakal tuttu ne hikmetse acâib bir renk;
Kalafatlandı bıyıklar, iki batman, bir denk!
Çehre alıklı sabunlarla mücellâ her gün;
Fes yıkık, kelle çıkık, kaş yılışık, göz süzgün;
İğne, boncuk, yakalık, tasma, yular... Hepsi tamam;
Koçyiğit sanki bunak!” (s.347)

Köse İmam'ın bu tasvir ve benzetmelerle dolu sözleri üzerine Hocazâde, “–Sen de mi şâirdin İmam?” demek zorunda kalır. Bunun üzerine oturur, bir ilmühaber yazarlar. Köse de duygusallaşarak, bu şahit olduklarından hareketle “Bittim artık” der.

“Bana dünyâda ne yer kaldı, emîn ol, ne de yâr;
Aramım göçmek için başka zemin, başka diyâr.
Bunalan rûhuma ister bir uzun boylu sefer;
Yaşamaktan ne çıkar günlerim oldukça heder?
Bir güler çehre sezip güldüğü yoktur yüzümün;
Gecedden farkını görmüş değilim gündüzümün.
Seneler var ki harâb olmadığım gün bilmem;
Gezerim abdala çıkmış gibi sersem sersem*
Dikilir karşıma hep görmediğim bilmediğim;
Sorarım kendime: Gurbette mi, hayrette miyim?
Yoklarım taşları, toprakları: İzler kan izi;
Yurdumun kan kusuyor mosmor uzanmış denizi!
Tüter üç beş baca kalmış... O da seyrek seyrek...
Âşinâ bir yuva olsun seçebilsem, diyerek...
Bakınırken duyarım gözlerimin yandığını;
Sarar âfâkımı binlerce sıcak kül yığını.” (s.355-356)

Şiir hikâye içinde hikâye anlatımıyla devam eder. Görülen, gözlemlenen olaylar, yaşananlar sırayla anlatılır yahut sözün sırası düşürülerek bir yeni yaraya parmak basılır. Şiir bu özelliğiyle çağdaş bir mesnevi örneğidir. Köse İmam anlatmışsa sıra şaire gelmiştir. Toplumda var olan bir uyumsuzluğa dikkat çekme, geçmişe atıfta bulunma, bunlar üzerinden değerlendirme yapma.. Hatta Köse üzerinden hikâyeler sonrasında değerlendirmeler yapılır ve ardından “Gelsin mi fikra”, denir.

Sonuç olarak Molla Kasım Yunus şiirleri için bir eleştirici olarak yaşatılmıştır, yaşatılmaktadır. Mehmet Âkif de sözünü ettiğimiz şiirlerde Köse İmam'ı bir sözcü olarak seçmiştir. Onu bir büyük, bir diğerkâm, bir güngörmüş ve sözünü sakınmayan biri olarak eleştirel özelliğiyle yaşatır. Bu tabiidir. Ancak kendi şiirini ona eleştirtmesi, beğenmeme tavrı, ki bu yazının asıl konusu budur, bunu da toplumsal meselelerden bir türlü kurtulamamanın, duyarsız kalamamanın ortaya çıkardığı söylemlerden şiir namına hoşnut olmamasının yansımaları diye ifade edebiliriz. Çünkü Çanakkale cephesini anlattığı aynı şiirin ilerleyen kısmında birden coşan Hocaşade'yi dinleyen Köse, "Bırak Allah'ı seversen, yine berbad oldum!" diyecektir. Bu bir duygunun, bir takdirin yansımalarından başka bir şey değildir.

Kaynakça

- Bilginer, Recep. (2001), *Yunus Emre*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yayınları, Ankara.
- Çavdar, Ayşe. (2018), "Köse İmam Hocaşade'yi Kovdu: Asım'a Ne Olacak?" *Birikim*.
- Ersoy, Mehmet Âkif. (2006), *Safahat*, (Haz. M. Ertuğrul Düzdağ), Çağrı yayınları, İstanbul.
- Gökçek, Fazıl. (2010), "Asım Hakkında", *Safahat VI. Kitap Asım*, (Haz. Fazıl Gökçek), Dergâh yayınları, İstanbul.
- Kısakürek, Necip Fazıl. (1969), "Yunus Emre", *Piyelerim*, Toker yayınları, İstanbul.
- Oflazoğlu, A. Turan. (2001), *Mutlak Avcıları*, TDK yayınları, Ankara.
- Okay, M. Orhan. (1989), *Mehmet Âkif- Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*, Akçağ yayınları, Ankara.
- Sepetçioğlu, M. Necati. (2004), *Yunus Emre*, İrfan yayıncılık, İstanbul.
- Yunus Emre. [1972], *Yunus Emre Divanı*, (Haz. Faruk K. Timurtaş), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul.